

Geneza si formula estetica a operei Creanga de aur scrisa de Mihail Sadoveanu

Strict formal, Creanga de aur este un roman istoric, de mai mica intindere, incadrabil langa Zodia Racului, Nunta domnitei Ruxanda, Fratii Jderi, Nicoara Potcoava s.a. In fondul sau, se constituie ca roman filosofic pigmentat cu o tragica poveste de dragoste. O definitie adecvata ar fi aceea de roman-basm, sugerata de autorul insusi atunci cand se refera la o creatie similara, Izvorul Alb, volumul al II-lea din Fratii Jderi: "Am convingerea ca romanul, in ultima analiza, trebuie sa fie ce era basmul mamei, ori al bunicii in copilaria noastra".

Dupa ce publica un fragment in "Adevarul literar si artistic" din aprilie 1933, sub titlul Calendarul (varianta a primului capitol), Mihail Sadoveanu definitiveaza romanul in cateva luni. Este dat la tipar in decembrie, acelasi an, si se difuzeaza abia in februarie 1934, fara ecouri deosebite in presa vremii.

Cu o arhitectura traditionala, Creanga de aur se structureaza in 17 capitole, dintre care cel introductiv indeplineste functia prologului, cu timpul fixat in contemporaneitatea autorului. Actiunea se petrece in Dacia prefeudala si se desfasoara intre 780 - 797, mutandu-si locul in functie de avatarurile personajului central: pe Muntele Ascuns (cap. II - III), in Bizant (cap. IV - XVI), din nou la Munte (cap. XVII).

Primul capitol reprezinta efectiv o introducere in ideologia romanului si in conceptia sadoveniana de tip arhetipal, asociata cu o conventie literara renascentista - ca la Cervantes, de pilda - a manuscrisului preluat si transcris. Autorul prezumtiv al "fictiunii poetice" se face cunoscut in persoana batranului profesor Stamatin care, in 1926, conduce un grup de studenti intr-o expeditie speologica spre inima Carpatilor, "in tara necunoscuta" - o "regiune neviolata" cu aspect paradisiac. Dupa moartea "mentorului", in alta expeditie din 1930, se gaseste in biroul sau un manuscris adresat naratorului care va transcrie in continuare aceasta poveste de dragoste "cu toate ciudateniile pe care domnu Stamatin le-a intretesut in ea".

Speologul Stamatin - reprezentand vocea autorului in naratiune - nu cerceteaza rocile, cum marturiseste, ci cauta peatera Magului, exponentul civilizatiei dacice. Referindu-se la regresiunea spre elementar - remarcata prima data de G. Calinescu drept esenta creatiei sadoveniene -, Alexandru Paleologu observa ca aceasta conceptie nu este una naturist-rousseauista, fiindca decurge din nostalgia originarului, din "vointa de a conserva un anumit tip de civilizatie" (Treptele lumii sau calea catre sine a lui Mihail Sadoveanu).

Civilizatia arhaica, asa cum o intelege Sadoveanu, este cea primordiala nedegradata si recuperarea ei nu inseamna paseism, ci tentativa de regasire a modelului arhetipal: "Nostalgia arhetipurilor este in fond o anamnesis platonician si presupune mitul eternei reintoarceri. Sadoveanu nu poate fi inteles fara mitul eternei reintoarceri" (ibidem). Ar fi de adaugat ca ideologia

romanului s-a sedimentat deopotriva sub influenta elementelor de filosofie a istoriei de la Vasile Parvan si de filosofie a culturii de la Lucian Blaga. In viziunea lui Stamatina - expusa intr-un lung monolog -, magul pe care il cauta practica "grafia sacra a cunoasterilor spirituale" pe vremea regilor daci: "Batranul mi-a deschis intelegerea eresurilor, a datinelor, a descantecelor, a vietii intime a poporului nostru, asa de deosebita de civilizatia oraseneasca. Acest neam traieste inca in trecut. El este ultimul Decheneu, pastrator al credintei in Zamolxis.